

POLGÁRI JOG

Serlegbeszéd.*)

Tartotta: *Dr. Varannai István.*

Az élet és a munka szakadatlan folyamatok: naptárilag elhatárolt részüket nem lehet egységes és befejezett impressziók foglalatába zárni. És mégis: ha nézzük azt az esztendőt, amely utolsó találkozásunk óta eltelt, egységesen vigasztalan a kép, amelyet áttekintünk.

Közel és távolban, az egyén és a hivatás elszigetelt hadállásaiban csakúgy, mint az élet szerteágazó frontján, zajlik a harc az emberi jogok minimumáért: munkáért és kenyérért. Sötét varázslat igézetében vergődünk. A szellemi és technikai kultúra a természet mind újabb erőforrásait tárja fel, a föld és termékei soha nem álmodott gazdagságban halmozódnak előttünk, az ember pedig éhesen, elrongyolva és dideregve szorong e bőség közepe és tragikus Tantaluszként képtelen megragadni a kincsét, ami érte van és jóllakni abból ami az övé.

Ugyanazok a sugarak, amelyek a világ gazdasági és politikai történéseit világítják és árnyékolják, erős fénytörésben rezdülnek át a magyar jogásztársadalom életén. Hivatásunk gyakorlásában elsődleges vetületükben érezzük azoknak a tényezőknek hatását, amelyek nem kis részben előidézői a közélet dekomponálódásának. Ilyen ok pld. *a jogeszmébe vetett hit meggyöngülése.*

A közhit és közigazság ama nagy egységét, amelynek árnyékában valamikor az emberi jogok szuverénitása, a szabadságjogok tisztelete megtámadhatatlan erővel uralkodó alaptörvény volt, az utóbbi évtizedekben, új, kiforrotlan, de annál hevesebben ható eszmék, célszerűségi szempontok, politikai jelszavak, számtalan szertehulló, egymásnak ütköző egyéni vélemény parányaira bontották szét.

Viszont a társadalom, amely a munkamegosztást nemcsak gazdaságilag, hanem számos vonatkozásban irányító eszméinek gondozása terén is keresztülvitte: a jogásban, az ügyvédben fejlesztette ki azt az organizmusát, amelyben jogérzete eleven erővel lüktet. Nehéz időkben, mikor az egyén a maga ezernyi gondjával birkózva, a nemzet e legnagyobb kincsét óvni képtelen, az

*) A Szladits-szeminárium baráti körének 1935. június 18-iki vacsoráján.

ügyvéd az, aki egész valójával a törvény levegőjében élve, az erő jogával szemben mindig a jog erejének védelmezője és hirdetője.

Ha a tömegek lelkében ismét derengeni fog, hogy a népek szabadságát, a társadalmi és gazdasági nyugalmat csak a jog és az igazság tisztelete biztosíthatja, ha a nemzetek fel fognak ocsudni abból a tömegszuggesztió okozta meggyőződésükből, hogy sorsuk javulását csak az erőszak és gyűlölet fegyvereivel vívhatják ki: akkor nemcsak egy boldogabb jövődő lehetősége nyílik meg, de a jogeszmé hűséges papjainak tekintélye is vissza fogja nyerni megkopott fényét, a presztizzsel együtt gazdasági értékelését.

A jogász hivatásának jelentőségét és tartalmát kedvezőtlenül befolyásoló jelenségek másika a *jogbiztonság mind érezhetőbbé váló hiánya*.

Ahol nincs feltétlen erővel ható törvény és ahol az eleve nem érvényesülő szokásjog egyetlen érzékelhető tanusítója a bírói gyakorlat, ott a jogrend alapja a judikatura állandósága. A háború óta azonban a jogbiztonság feltételének tekinthető ítélkezési egyöntetőség megszűnt. A viharosan hullámozó társadalmi és gazdasági átalakulással párhuzamosan jelentkező jogi szükségletek kielégítése bíróságainkra emberfeletti feladatot rótt. Mi sem érthetőbb, minthogy a bonyolult tényállású ügyek tömege, a felvetődő kérdések újszerűsége, az ellentétes érdekek kiegyenlítésének törvényi szabályozatlansága: a bírói gyakorlatot bizonytalanná, irányait összekuszálttá és eredményeit szinte áttekinthetetlenné tette.

A jogbizonytalanságot általánosságban nem a bírói jogalkalmazás elvi szabadsága, hanem épen az okozza, hogy maguk a bíróságok nem respektálják kellően a felsőbb bírósági ítéletek precedens jellegét, sőt a kúriai tanácsok sem érzik magukat mindig kötve azonos ügyekben megelőzően hozott döntéseik által. Ma egyéni megítélés alá kerül minden, ami régen közmeggyőződés volt; éles ellentét fejlődött a megtámadhatatlanak hitt igazságok és a kételkedés által érzékenyebben mérlegelő bírálat között; anélkül, hogy a kúrfői rendszer hierarchiájában változás állott volna be, a felsőbb bírói ítélet formai erejéből mind többet veszített és amennyiben hat, már nem pusztá tekintélyének, hanem érveinek súlyával érvényesül. Ez nem is volna hiba, hiszen az igazság nem a kúriai döntések privilégiuma és a jogszolgáltatás legnagyobb veszedelme lenne, ha a precedensek lélek nélküli, gépies vizshangozásában merülne ki. A jogbiztonságot veszélyeztető kisiklások ott kezdődnek, mikor bíróságaink nem az eseti döntések követését kerülik meg, de könnyedén túlteszik magukat a nagy bírák alapvető kérdésekben állandósult meggyőződésén és nem veszik figyelembe azokat a döntéseket, amelyek-

ben a Kúria egy-egy ügyletcsoport anyagi és formai rendezése tekintetében elvi éllel határozott.

Pedig a jog tartalmi változósága a legveszedelmesebb akadálya az eredményes gazdálkodásnak és egyéni kezdeményezésnek. A kereskedő, gazdálkodó a maga tevékenységét a jogrend strukturájába illeszti és épen ezért legfontosabb érdeke, hogy annak keretei állandóak és szilárdak, nem pedig megfoghatatlanok, bizonytalanok, ide-oda lengők legyenek. Nem szabad előfordulnia annak, hogy a gazdasági élet tényezői kénytelenek legyenek a véletlen kockázatát vállalni és hogy igazságuk attól függjön, hogy ügyük milyen időpontban és melyik bíró vagy tanács előtt kerül eldöntésre. Ez a jogbizonytalanság az, amely ügyletcsoportok és üzletágak elfojtását eredményezi, elkedvetlenítőleg hat a gazdasági élet amúgy is lassított menetére — és amelynek meg kell szűnnie, hogy a forgalom nyugalmát biztosító jogrend helyreálljon.

A jogbiztonság hiánya így csökkenti az ügyvédi munkaalkalmak számát, másfelől szerteágazó hatásában diminuálja az ügyvédi munka értékelését. Mikor a közönség kételkedni kezd a jog stabil voltában és a jogtudomány realitásában, mikor azt tapasztalja, hogy az ügyvéd nem tud biztos és felelős tanáccsal beavatkozni az ügy menetébe és a jog érvényesítésébe: akkor csak elkerülhetetlen esetekben fogja az ügyvéd konzultáló és irányító munkáját igénybe venni.

A jogász hivatását negáló e jelenségek káros következményei elhalványulnak azon végzetes hatás mellett, amelyet *állami berendezésünk új irányai* a nemzet életére, ezen belül hátványozott reflexitással a jogász és az ügyvéd érdekeire gyakorolnak.

Az új idők állami és jogi szemléletének rendszerében elhalványul az egyén öncélúsága, az élet által teremtettségre, az egyén felett lebegő, állami célt szolgáló *rendszabály* kedvéért. Közjogi és közigazgatási rendelkezések nyulnak a magánjogi autonómiának fenntartott viszonyok közé. Negligálja az élő ember jogát és ennek rovására mindent átfogó hatalmasságban bontja ki az állami mindenhatóság rendszerét. A jogszabályban nem az élet tükrét látja, hanem azt a hatalmi eszközt, amely az élet jelenségeit és a gazdaság organikusan nőtt alakulatait az állami öncél által meghatározott mederbe szoríthatja.

Az állami omnipotencia gondolatán felépült jogalkotás irányai, csakúgy mint a jogeszmének — lényegében ugyanezen tényezőre visszavezethető — elhalványulása és bizonytalansága, a nemzeti élet egész vonalán éreztetni rontó hatását. Egy kiforrottan világszemlélet és változó politikai divatok nyomása alatt légüres térben kialakult jogszabály megközelítően sem biztosítja azt a gazdasági rendet, amely a szabad élet levegőjében

organikusan bontakozó és ütköző érdekek természetesen adódó egyensúlyi helyzetéből ered. Az élet szuverénitását és szabadságát megtagadó jog nem lehet az élet joga — és ezt hatványozott érzékenységgel érezzük mi jogászok, akiknek hivatási létének alapja a társadalmi és gazdasági önrendelkezés irányában haladó jog és az egyéni és polgári szabadság!

*

Idestova 15 éve már annak, hogy a világ arculata oly sötétre változott: a politikai és társadalmi gyűlölködés szellemi megszervezésének és soha nem képzelt kibontakozásának ideje volt ez. De mint a középkor sötét évszázadaiban, a klasszikus tudomány és szépség nagy hagyományait, bölcs és rajongó szerzetesek féltő gondnal ápolták és őrizték meg egy eljövendő szabaddabb generáció számára: úgy e vigasztalan esztendőökben kicsiny csoportok — így a mi világunkban professzor urunk szemináriuma és annak barátai — teremtettek refugiumot, ahol a politika viharaitól távol, megrögzött idealisták áldozhattak a régi, oltárukat vesztett istenségeknek: a tudománynak, jognak és igazságnak.

A Szeminárium és ennek ki nem apadó rezervoárjából táplálkozó Civiljogász Társaság — mondhatnám azt is, hogy Szladits Károly és Beck Salamon — indították meg a magyar jogi világ ama hatalmas ujjászületését, amely e szomorú évtizedeknek legvigasztalóbb tünete, egyben legnagyobb csodája. Mert csoda az, hogy e pusztuló, siralmas világban a magyar jogélet színesen és buján termő virégerdőt fakasztott a süppedő romok között. Egy megcsonkított ország elszegényedett jogászsága, egy mindennapi kenyér gondjaiban vergődő ügyvédség hatalmas erőfeszítéssel küzd, hogy kulturális színvonalát megőrizze és fokozza. A magyar jogász a borsón is szépet álmodik, de álma nem tovatünő délibáb, hanem egy szebb jövőre egyetlen biztató valósága.

A magyar jogásztársadalom megtörtén és meggyötörtén ma is úgy áll a társadalmi, gazdasági, világnézeti forradalmaktól felkorbácsolt közéletben, mint a régi nagy Magyarország erkölcsi és kulturális integritásának egyetlen sugaras emléke!

*

Hogy ez így van, abban talán a legnagyobb érdeme a mi szeretett professzorunknak, Szladits Károlynak van. — Az ő providenciális munkáját a magyar jogtudomány és tudományos nevelés történetében lemérni és értékelni nem ildomos ebben a társaságban, amely szinte szimbólummá nőtt alakjának szerény árnyékaként, kíséri meleg szeretettel és soha ki nem apadó hálával, magasan ívelő életpályáján. Ez az értékelés egy nyugodtabb és boldogabb idő jogtörténetére vár.

Egy bizonyos. A rómaiak mindenkor megbecsülték győztes hadvezéreiket, a triumfus ünepi menetét azonban csak annak engedélyezték, aki új provinciával gazdagította a birodalmat. Szladits Káros a jus strictum szabályai szerint is triumfussal vonulhat a magyar jog történetébe, mert életmunkája nem guerilla-harcokban morzsolódott fel, de új, gazdagon termő területeket hódított a jogtudomány szellemi birodalmának.

Én Professzor urunk nagy munkájának messzevilágító dokumentumait nem kívánom érinteni, csak egy — ebben a társaságban soha el nem felejthető — és a mi szempontnukból talán legkarakterisztikusabb irányát emelem ki életmunkájának. Szladits Károly valóban Magister Hungariae. Tanít és nevel. Ő volt az első, aki kilépett a magyar hivatalos jogtudomány kínai falának kapuján és kereste, ápolta, kézenfogva vezette azt az új jogásznemzedéket, amelynek erőt és értéket nem a címek, nem a hivatalos elismertség, csupán a tehetség, vagy legalább is a komoly lelkesedés adtak. Ő hirdette először, hogy a magyar jogtudomány nem fejlődhet a fiatalság lendülete nélkül és meg kell szünnie annak az állapotnak, hogy a tudományos élet irányítása kizárólag az anciennitásra, a fékező erőkre legyen alapítva, ezek között is olyan berozsdásodottakra, amelyek a fékezést nem önön erejükkel, de pusztán tehetetlenségi nyomatókukkal gyakorolják.

Ma, mikor a fiatalság előretörése, a giovinezza már diadalmas világnézet és uralkodó jelszó, nekünk, akik lassanként elvesztjük szubjektív jogosultságunkat arra, hogy a fiatalság nevében beszéljünk: még egyszer hálás szívvvel kell meghajtanunk professzorunk előtt azt a zászlót, amelyet a jogászfisúság győztes szabadságharca szimbolumaként, seregünk élén elsőnek tűzött ki a hivatalos jogtudomány féltve őrzött várfalára.

*

A fiatalság szeretete, a közös otthonból kilépett és kilépő generáció testvéri szolidaritása az a gondolat, amely társaságunk megteremtője és serlegvacsoráink lelketadó tartalma. Ez eszmék és érzések melegével avatom ma társaságunk tagjaivá az elmúlt év legelesebb kollégáit.

Éreztétek barátaim, hogy amikor ezennel társaságunk tagjaivá avatlak, a legtöbbit és legnagyobbat adjuk, amivel szépen lendülő életpályátok kezdetén megajándékozhatunk: a veletek hivatási és eszmeközösségben élő idősebb testvérek feltétlen elismerését és szeretetét!

*

A régi görögök egyik legszebb ünnepe a nagy marathoni futóverseny volt. A futók csapata Athénből vitte magával az áldozati palmaágot a messze Marathonba. Ha kifáradt, kiállt az egyik,

továbbadta a pálmaágot társának, az erősebbnek. A legények egymásután dőltek ki a hosszú úton, de a pálma frissen és zölden, kézről-kézre szállt Marathon felé, amíg a staféta utolsó tagja letette Apolló isten oltárára.

Ebben a társaságban és ennél az asztalnál 15 jogásznemzedék képviselői ülnek össze. Véges erőnket és fogyatékos tehetségeinket egy nagy célratörés közössége kovácsolja össze megbonthatatlan egységgé. Ezért hiszek és bízom a végső győzelemben. Ha egyikünk kidől, helyébe lép a másik, a kifáradt generációt leváltja az utána következő, — de a magyar jogtudomány-pálmaágot hagyományos szépségében és mocsoktalan tisztaságában adjuk át egymásnak, amíg hódoló és diadalmas áldozatként. odajut majdan az örök jogeszme oltárára!

A gazdaadósságok.

I. A 14.900/1933. M. E. rendelet hatálya annak 40. §-a szerint 1935. október 31-ig tart. Akkor, midőn e sorok íródnak, bizonytalan, hogy mi fog történni október 31. után.

Az első közlemények szerint úgy a kormány, mint az ezen kérdésekben irányadó Magyar Nemzeti Bank felfogása szerint csak arról lehetne szó, hogy a jelenlegi ideiglenes állapotot a kormány meghosszabbítja és legfeljebb bizonyos részletkérdésekben módosítja az alaprendeletet és az azt kiegészítő intézkedéseket. A bakonyi minisztertanács után a miniszterelnök részéről tett kijelentésekből és egyéb közleményekből is azonban úgy látszik, hogy a kormány kebelében túlsúlyra emelkedett az ellentétes felfogás, az, amely meg akarja szüntetni a jelenlegi ideiglenes állapotokat, hozzá akar fogni a védettség leépítéséhez és a hitelt korlátozó intézkedések megszüntetéséhez.

Általános hiteléleti szempontokon kívül elsősorban a gazdák érdeke kívánja ezen átmenetinek szánt és a hitelt megbénító intézkedések leépítését. Addig ugyanis, amíg ezen erősen moratoriális ízű rendelkezések fennállanak, amíg a hitelélet nem tudja, hogy mi marad meg belőlük s mi tűnik el az efemer jogszabályok 1914 óta mérhetetlen tömegűre nőtt hekatombáiban, addig a gazda termelési hitelre a gazdálkodás belterjesebbé tételére szükséges tökeforrásokra nem számíthat. S amilyen mértékben szüksége van a gazdának, ugyanolyan mértékben nem nélkülözheti a gazdasági élet többi faktora sem ezt a rendezést. Nincs egészséges gazdálkodás, ha a gazdasági élet egyik főfaktora beteg, ha mesterséges intézkedésekkel hosszabbítjuk meg esetleg oly gazdasági alanyok életét, amelyek fenntartása a gazdaságnak, az egészséges hiteléletnek, sőt esetleg magának a beteg